

## IX.

## TIL FREDERICIA SKOLES HISTORIE.

Af Bjørn Kornerup.

Det er gennemgaaende ikke nogen ublandet Nydelse at gøre sig bekendt med de Skrifter, der i de senere Aar er udkommet til Belysning af vore gamle Latinskolels Historie. Ikke sjældent mærker man, at de paagældende Forfattere ikke har siddet inde med de fornødne Forudsætninger til at løse den Opgave, de har stillet sig<sup>1</sup>. Saa meget prisværdigere er den Fremstilling af »Fredericia Gymnasiums Historie. I. 1656—1701«, som Lektor A. Hemmingsen har udsendt (Fredericia 1956). Med et i det hele godt Kendskab til Kildestoffet forener Forfatteren virkelig historisk Forstaaelse af de mange Forhold — indre og ydre —, som her kommer i Betragtning, han er i Besiddelse af kritisk Forsigtighed og evner at fremstille sine Resultater i en klar og tiltalende Form.

Et lidt dyberegaaende Studium af Kilderne til Skolens ældste Historie kunde dog nok have ført Forfatteren nogle

---

<sup>1</sup>) Jvfr. mine Anmeldelser af Skrifterne om Horsens Statsskole (1932) og Aalborg Katedralskole (1940) i Historisk Tidsskrift 10. R. II, 692—3; V, 782—4.

Skridt videre<sup>1</sup>. Gentagne Gange<sup>2</sup> drøftes det saaledes, hvornaar Skolens første Rektor *Laurids Pedersen Alling* kan tænkes at have tiltraadt sit Embede i Fredericia, idet det ældste sikre Kildevidnesbyrd om hans Tilstedeværelse her synes at være en Underskrift af ham, dateret Fredericia den 5. December 1665. Som det rigtigt formodes, maa han dog antages at være tiltraadt langt tidligere (jvfr. Brev Nr. 1 nedenfor, der ogsaa synes at give Tidspunktet for Skolens Aabning i Høsten (vel efter Hundedagenes Afslutning) 1664. Beklageligt er det, at Forf. ikke har kendt det vigtige Kongebrev af 26. April 1664, hvorved det befales Biskop Kragelund at indsætte »Lauridtz Pedersøn Alling« til at være Rektor i Fredericia. Om nogen selvstændig Virksomhed ved denne Lejlighed af Byens Borgere (som det formodes S. 20) er der ikke Tale, ja ikke en Gang af Biskoppen. Ogsaa Allings Ansøgning om Embedet er bevaret<sup>3</sup>.

Som Supplement til den givne Fremstilling kan der være Grund til at meddele tre Breve, som Forf. aabenbart ikke har kendt, og som har en særlig Betydning, da de stammer fra Skolens første Tid. De findes i den ripensiske Biskop

---

<sup>1</sup>) Da Forf. lægger saa stor Vægt paa Skolens økonomiske Historie, kunde det passende være omtalt, at Biskop Kragelund og Præsidenten i Fredericia 22. Juli 1665 fik kgl. Ordre til at gøre en Anordning om Præsternes *samt Skolebetjentenes* Bestillinger (Jydske Tegnelse 1665 Nr. 69), og at de samme 7. Decbr. 1665 fik Befaling til at dele Kirkernes »Intrader« ogsaa med Henblik paa Skolerne, og saaledes at den latinske Skole skulde gaa »proportionerlig« med den tyske og danske (sst. 1665 Nr. 122). — Det kan bemærkes, at naar Betegnelserne »Jyske missiver« og »Jyske tegnelse« S. 145 bruges i Flæng, er det principløst, da det blot er forskellige Betegnelser for samme Række.

<sup>2</sup>) Anf. Skrift S. 21—22, 28, 50, 106—7. — Det er muligvis Koncepten til Kragelunds Betænkning 1664, som omtales af Hemmingsen S. 28.

<sup>3</sup>) Jydske Tegnelse 1664 Nr. 42. Allings Ansøgning i Indlægget hertil. Som et af de første Dokumenter i Skolens Historie skal den gengives nedenfor (Nr. 4) med uforandret Retskrivning. Paa Koncepten til den udgaaende Skrivelse er tilføjet: »effter Cantzellers ordre«.

*Peder Jensen Kragelunds* Kopibog 1652—64<sup>1</sup> (i Ribe Bispearkiv, Landsarkivet for Nørrejylland) og viser Biskoppens Deltagelse i de Forhandlinger, der gik forud for Udstedelsen af det grundvæsentlige Dokument, Fredericia Skoles Fundats af 13. December 1664.

Det første Brev er aabenbart en Følgeskrivelse til øverste Sekretær i Danske Kancelli Otte Krag ved en Indsendelse af en Betænkning over en Række Poster Skolen vedrørende, som Rektor Alling havde foredraget for Kongen. Desværre er Biskoppens Betænkning forgæves eftersøgt, men ogsaa Følgeskrivelsen er dog af Betydning (jvfr. ovenfor). Brevet viser iøvrigt den kraftfulde Biskops Interesse for den unge Stiftelse og hans bekendte diplomatiske Evner. — De to følgende Breve fra Biskoppen er rettet til Rektor Alling og omhandler bl. a. samme Sag. De giver Udtryk for en ejendommelig Blanding af Velvilje og Kritik af Rektorens alt for hæsblæsende Hast. De godtgør tillige, at Rektor Alling har spillet en betydelig Rolle ved Tilvejebringelsen af Fundatsen.

# 1.

Høyedele, welbaarne Hr. Secreterer, meget tilforladende, gunstige Herre och Patron.

Effttersom ieg haffuer formerchet Kongl. Mayttz, min allernaad. Herris och Kongis naad. Willie och Befalling at were, jeg mig vnderdanig. schulde erklere paa de Poster, Rector Scholæ udj Fridericia til Kongl. Maytt. supplicando haffuer indgiffuet<sup>2</sup>, saa fremsender ieg til Eders høye Welb.-hed denne korte och ringe Erklering, saawit ieg denne Gang kunde fatte och forstaa, med vnderdanigste Begiering, alting med Gunst och Naade maatte optagis. Det falder

<sup>1</sup>) Anf. Protokol Fol. 204v—205, 205v—206, 207.

<sup>2</sup>) Der er ikke paatruffet nogen kgl. Ordre til Biskop Kragelund af det omtalte Indhold, men formentlig er der blot Tale om en Høringskrivelse.

noget wanscheligt fuldkommeligen sig paa endeel aff de Poster at kunde resolwere, epter som Steden och Scholen besynderlig nylligen er begynt och alleene en 14 eller 15 smaa Børn antagne, som læser Dansche och Latin. Naar dend i Fremtiden kommer til nogen widere Perfection, kunde mand altid disponere Tancherne anderledis, och schulde mand aldeelis tage beneficia fra de andre Scholer som Colding, Weyl., siunis deris Ruin derpaa at wilde følge, huilched ieg endnu iche haffuer formerched Kongl. Mayttz Willie at vere, huoroffuer ieg gierne haffuer wilt midle alting det beste, mueligt kunde were. Tuiler iche paa, at den fromme Her Secreterer, som alt dette bedre forstaar och eptertencher end ieg, denne Gang derom melde och schriffue kand, jo dirigerer alting til det beste. Wil hermed affbryde och hos Gud stedse hierteligen anholde, hand vilde holde sin høye Beschiermelse offuer Eders fromme Welbhed och gandsche høyadelig Huus och udj ald languarig yn-schelig Prosperitet beware til sit Naffns Ære, Kirchers och Scholers Conservation, udj huis trygge Beschiermelse ieg Eders høje Welb.hed och mig udj Eders gode patrocinio ydmygeligen och troligen wil haffue befahlet. Ribe dend 13. Sept. 1664.

## 2.

Clarissime Dne Magister Laurenti Allingi, Nôvæ Reg. Scholæ Fridericiæ Rector solertissime, Amice singularis, S.

Tuende eders Schriffuelser haffuer jeg bekommedt anlangende eders Supplication oc dend kongl. Befalling til mig, jeg mig vnderdaanigste derpaa schulde resolwere, huilchen høykongl. Befalling ieg udj vnderdaanigste Lydighed er schyldig at effterkomme och nu med sidst forleden Post min ringe Betenchende allerreede til kongl. Mayttz høy ædele Secreterer haffuer fremschichedt wdj Schriffuelsen indlagtt, huilchen ieg nu wisseligen formoder at were fremkommen, som Dnus Magister der haffuer at for-

nemme. Jeg haffuer erkleredt mig, det beste mueligt wære kunde, saa ieg haabis, Dnus Mag. schal bliffue till freedz. Vel haffde ieg ønschet, hand tilforn med mig derom conferit haffde, men faar nu saa dermed vere tilfredz. Steden kand altid forbedris; at Scholen nu strax kunde settis i høyeste Perfection, falder noget besuerligt for at begribe. At Dnus Mag. opholdis, er mig imod, och ingenlunde er Aarsag wdj. Jeg kunde iche resolve mig samme Dag med samme Post, før ieg mig nogenlunde haffde betencht grundenligen noget at suare epther Kongl. Mayttz Befalling paa indleffuerede Poster at suare. Degnen haffuer værred udj Kiøbenhaffn och forhuerffuedt Kongelig Maytz Confirmation paa sin Bestilling mig waffwidendis, saa ieg derimod intet kunde giøre<sup>1</sup>. Ellers schal Dnus Mag. venligen vere betacket for sin Affection, at hand mig om dend kongl. Steffning wilde erindre<sup>2</sup>. Haabis nest Guds Hielp, naar Sandhed kommer til Liuset, det iche schulde haffue Nød, der maa talis allehaande maaschee epther vrang Berettning etc. indtil en Tiid, saa wil ieg forhaabe, Sandhed felder de beste Domme. Dnus Mag. haffde giort mig en stor Tieneste, dersom hand med it Ord haffde ladet mig wiide, huem den anden waar, som sig saa klageligen fremstiller. Jeg kand aff en god Conscientz sige, ieg iche kand wiide noget Mennische, ieg i ringeste Maade schulde haffue forwrettet, och dersom hand det med neste Post giøre vilde, wilde ieg ded igien med Tachnemlighed erkiende och beder meget wenligen, Skolemester wilde tale med mig, naar hand kommer fra Kiøbenhaffn. Jeg findis igien altid willig til hans Thieneste. Hermed wdj Guds Beschiermelse trolig befalendis. Ribe dend 20 Septembr. 1664.

<sup>1</sup>) Kordegnen ved Trinitatis Kirke og Hører ved Latinskolen Christen Laursen, omtalt 1654—76 (Hemmingsen S. 124—5). Konfirmationen for »Christen Lauritzøn« til vedblivende at være Kordegn i Fredericia og Degn i Vejlbj er dateret 23. Juli 1664 (Jydske Registre 1664 Nr. 75).

<sup>2</sup>) Intet paatruffet herom i Stævningsbogen for Højesteret 1665 (udtagne Stævninger Aug.—Decbr. 1664).

## 3.

Præstantissime Dne Magister Laurenti Allingi, Rector Scholæ Fridericiæ industrie, Amice singulariter æstimande, plurimum salve!

Eders Flid och Omsorg for den ny Scholis Fundation, som ieg aff sidste Schriffuelse fornemmer, behager mig meget vel. Paa min Side schal intet mangle aff ald det, som samme Schole til Flor och Conservation kand gerade, saa wit ieg det denne Tiid kand tenche och forstaa. Eder til Hans Excell. H. Secreterer at recommendere er ieg gerne geneigt, saavel som om Hørernis Løn, dersom ieg saa nylligen min Resolution derom iche haffde indgiffuet, bad derfor wenligen Dnus Mag. noget Tiden vilde ansee, indtil mand erfarer, huad Expedition der wil følge paa indgiffne Erklering. Mit Betenchende vaar om 9 Sogner aff Holmandsherredt och Eldherredtt at perpetueris til Fridericiæ Schole<sup>1</sup>, blant huilche Gaffrslund Sogn laa til Høreren wdj Weyle, som nu kand leggis til en Hører wdj Fridericia, saa ieg faar at see, huorledis hand i andre Maader med en anden Sogen kand vorde forsiunet, om det derved forbliffuer. Saa kand en aff de andre beste Sogner i Holmands Herrett leggis til en anden Hører indtil wiidere Betenchende. Nihil simul inceptum et perfectum esse potest, saa mand faar at befale Gud och Tiiden noget. Will Hans Kongl. Maytt., vor allernaad. Herre, haffue det anderledis forholdet, seer ieg det meget gierne. Dnus Mag. wilde doch iche saa højt prætere paa den Choersdegen i Fridericia, som uden Tuilff formedelst Borgemesters Befodring ibidem haffuer erlanget kongl. Confirmation in Augusto. At hand maa læse for de smaa i den nederste Leise, kand wi vel selff, formoder ieg, her hieme anordne, och hand sig noch som dertil epter sin Lejlighed schal bequemme. [Tacher?] ieg Dno Magistro wenligen for hans Gemyt och Inclination], wil igien altid findis villig til h[ands] Tieneste.

<sup>1</sup>) Heri fulgte Kongen Biskoppens Indstilling (Hemmingsen S. 23).

Hans Reyse til Ebbeltofft<sup>1</sup> wil ieg in[tet] hindre, ey paa-tuiffendis, hand jo tager den ny . . .<sup>2</sup> Schole i Consideration det beste, mueligt were kan[d.] Hermed hannem i Guds Beschiermelse befahlet. Rip[is] inter occupationes 27 Septembr. 1664.

## 4.

Stormechtigste Høyborne Første Allernaadigste Herre och Konning.

Efftersom Eders Kongelig Majestatz Stad Friderichß-odde, effter første ruin formedelst fientlig indfald, nu igien ved Eders Kong. Majest: benaading och privilegia opbyggis och repareris; Saa der er forhaabning den inden kort thid att worde bebyggt formedelst den store Conflux der till er af allehaande folch. Daa efftersom Eders Kong: Majestat, Som althid haffuer hafft lyst och stor omhygelighed till Gudß ære, haffuer forsiunit Samme Stad med Sognepræst och Capellan och dennom med rund indkomst Aarligen afflagt och benaadit, och ydermeere beschichet en Schole der att skulle funderis, till hvis Betiente er deputerit Jord och tiender. Daa er Jeg paa det allerydmygeligst och underdanigst begiærendis, att Eders Kong: Majestat aff Kongelig naade mig Samme Scholens Rectoratum forunde wille, efftersom Jeg Scholethienesten udi Ebeltofft paa otte Aarß thid, ey uden arbeyd, omhue och fare J forleden fiendethid for och effter opvartet haffuer. Her hos allerunderdanigst begiærendis att de sogner som Stadden ligger nær thou mile af Scholebørnen J fornefte Friderichßodde maatte bethienis effter ordnantzen och forige udgangen Kongebreff. Dersom Eders Kongelig Majestat min allernaadigste Herre och Konge will mig denne Scholebestilling befale, loffuer Jeg allerunderdanigst mig ved Gudß Aandß hielp och forekommende naade med allerstørste flittighed

<sup>1</sup>) Rektor Alling var blevet forflyttet fra Æbeltoft til Fredericia.

<sup>2</sup>) Hul i Papiret.

samme thieneste att forrette, att Gud och Kongen kand æris, Menigheden der ved glædis, och ungdommen J guds frycht och Lærdom forbedris. Gud Will Ederß Majestat Slig Høy Kongelig naade och mildhed rigeligen belønne.

Eders Kongelis [!] Majestatz allerunderdanigst och trou undersaaate

Lauritz Pedersøn Alling  
mppa.

Kiøbinghafen 24 April 1664